

O nepřítomnosti Boha ve světě

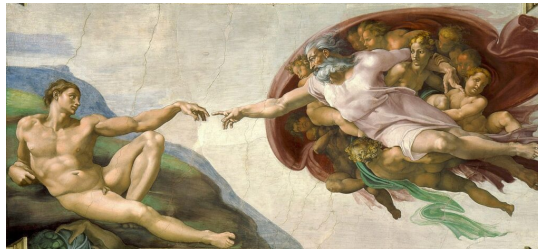
Roman Cardal

2. júla 2024 ✝ Spoločnosť ✝ CZ, Filozofia

Historický posun vedomé orientace a její důvody

Někteří teologové poukazují na to, že nástup novověku s sebou přinesl *sílící vědomí nepřítomnosti Boha ve světě*. Tento fenomén lze vysvětlit různými způsoby. Na prvním místě souvisí s *přeorientováním* pozornosti lidí z problémů náboženských na problémy světské. Teologie jakožto královská disciplína byla nahrazena empirickou vědou a víra byla odsunuta do pozadí poznáním založeným na experimentech. Za takových okolností se nelze divit, že se skutečnost Boha z horizontu lidského vědomí buď *úplně vytratila* anebo jí v něm bylo vyhrazeno jen *okrajové místo*.

Habituační příklon myšlení k tomuto konkrétnímu a dějinnému světu učinil z otázky po Bohu záležitost, která nepatří do centra lidského života. Skutečnosti, jež se vyskytují na periférii našich pohledů, jsou vystaveny nebezpečí, že budou zcela vyloučeny z našeho zřetele. Jestliže v myslích lidí převládlo vědomí nepřítomnosti Boha ve světě, znamená to, že k tomu skutečně došlo.

Ilustračný obrázok, Michelangelo – Stvorenie Adama

zdroj: wikimedia commons

Pokud by uvedené vysvětlení bylo vyčerpávající, stačilo by jen upozornit *na omezenost myšlenkového záběru moderní vědy a jí ovlivněného světonázoru*, tj. na její metodickou abstraktnost, v níž se zaměřuje pozornost na určitý aspekt skutečnosti při současném *odhlédnutí* od ostatních rovin skutečnosti. Existence Boha by tak *nebyla negována*, ale pouze pragmaticky *vyloučena* za hranice domény výzkumu moderních věd.

V tom případě by bylo nezbytné uvažovat o povaze vědeckého poznání a ukázat, že moderní empirická věda je jen jedním z možných způsobů racionální činnosti člověka. Neboť pokud by tomu tak nebylo, problém existence Boha by se propadl do propasti nevědecké *iracionality*, z čehož by šlo „vyvodit“ jeho faktickou nejsoucnost. Existují-li však ještě jiné druhy racionálního poznání než je empirická věda, může se skutečnost Boha objevit *v jejich perspektivě*. Přesně tímto způsobem k problému přistupují klasičtí myslitelé jako Platón, Aristoteles, Plotín a většina středověkých autorů. Tvrdí (a také náležitě dokazují), že o skutečnosti Boha je možné (a dokonce nutné) hovořit v disciplíně, která nese název *filozofie*.

Subjektivní sebe-omezení, logika separace a negace

Mají-li zmínění myslitelé pravdu, pak moderní *vědomí nepřítomnosti Boha ve světě* neříká vůbec nic o existenci či neexistenci Boha, ale vypovídá spíše o zábranách, které leží na straně soudobých lidí. Dívají se na realitu způsobem, jenž z určitých důvodů *absolutizují* a ukládají si limity a omezení, jež jim poznání Boží existence *znemožňují*.

Je ovšem třeba zmínit ještě jiný postoj, který ono vědomí nepřítomnosti Boha ve světě, alespoň u některých lidí, vysvětluje. Spočívá v přesvědčení o *oddělenosti Boha a světa*, tedy v deistickém názoru, podle něhož Bůh učinil svět a *přenechal ho jeho osudu*, či přesněji nechává ho fungovat podle jeho přirozených zákonů a do jeho běhu již dále nijak nezasahuje. V takovém případě je možné existenci Boha přinejmenším tušit (na základě analogie „hodin a Hodináře“), ale jeho bytostná povaha je pro nás zcela nepřístupná.

Konečně jiná odpověď, která se zdá být nejjednodušší a nejpřímější a která je proto také pro mnohé bezkonkurenčně nejvíce racionální, zní: vědomí nepřítomnosti Boha ve světě je založeno v *neexistenci Boha*. Ateista bude zkrátka trvat na tom, že co neexistuje, nemůže být ani obsahem lidského vědomí, takže celý problém, o němž teologové napsali hory učených knih, je ve skutečnosti *jeden velký pseudoproblém*.

Nepopiratelnost existence Absolutna

Ať přijmeme jakékoliv z uvedených stanovisek, měli bychom se shodnout na tom, že *existuje Absolutno*, od něhož jsou všechny neabsolutní skutečnosti *odvozeny*. K tomu nepotřebujeme provádět žádný složitý výzkum, stačí jen respektovat základní význam a smysl pojmů „absolutní“ a „relativní“. Co je relativní, odkazuje z definice k jinému od sebe. Jako hypotézu lze jistě přijmout tvrzení, že veškerá skutečnost není ničím jiným než *systemem vzájemně propojených a na sobě závislých entit* a že tedy v tomto systému *žádné skutečnosti absolutnost nenáleží*. I kdyby to ale byla pravda, muselo by se připustit, že celý tento systém už k ničemu dalšímu neodkazuje, takže jako takový představuje *něco absolutního* a dále již nepřekročitelného.

Následný myšlenkový krok vede k dalšímu objevu: je nezbytné přijmout *primárnost* toho, co je absolutní, před vším, co je relativní, a to jak *v rovině bytostné*, tak *v rovině činnosti*. Jinak řečeno, relativní momenty skutečnosti nemohou bez Absolutna *ani být, ani být činné*. Kdyby se mohly ze své závislosti vazby na Absolutno *vyvázat* a tím pádem být a být činné nezávisle na Něm, pak by se samy *proměnily v Absolutno*, tedy v něco, co je a co je činné nezávisle na jiném od sebe. To je ovšem nemožné, protože dvě a více Absoluten by jakožto Absolutna musela mít něco společného, což by implikovalo *jejich vzájemný vztah*. Absolutno, které je jakožto Absolutno vztaženo k jinému od sebe, ztrácí svoji absolutnost a *přechází v relativní (vztahové) bytí*.

Nemožnost vyloučení Absolutna z našeho světa

Tyto základní úvahy jsou pro většinu dnešních lidí sice nezáživné, ale jejich pravdivost není naštěstí měřena jejich zájmem či nezájmem. Není zrovna málo myslitelů, kteří je prohlašují za *nezajímavé*, protože kdesi ve svém nitru tuší, že se jedná o otázku, jež jde *proti jejich nejzákladnějším zájmům*. Už jen letmý náznak, že by nějaké Absolutno *mohlo existovat*, ohrožuje jejich opačné přesvědčení *o relativnosti všeho*.

Zmíněný nezájem řady moderních autorů vyvěrá z jimi preferovaného pohledu, podle něhož je člověk autonomní bytostí, která v mravním řádu nezávisí na nikom jiném než na sobě samotném. Moderní člověk

se stal sám sobě Bohem a usídlil se na trůnu Absolutna. Samozřejmě je zde prostor ještě pro další obranné mechanismy, které mají *neutralizovat význam závislosti světa na Absolutnu*, jež je touto závislostní vazbou neustále *zpřítomňováno* v naší každodenní realitě. Neboť závisíme-li na něčem jiném od nás, na něčem, co je absolutní, znamená to, že *něco z tohoto jiného (a tedy z Absolutna) se vyskytuje i v našem relativním bytí*, což právě zakládá naši závislost na této Absolutní Jinosti. Nelze Ji tudíž chápat jako něco, co je v našem světě *nepřítomné*. Naopak, Její přítomnost je garantována právě Její Absolutností. Již Platón věděl, že absolutní a přesažná realita může být taková jen tehdy, je-li v relativní sféře přítomná (tzv. *parusia* ideální skutečnosti ve hmotném světě).

Sebe-vědomí Božské Skutečnosti

Uvedený obranný mechanismus využije příležitost k tvrzení, že se jedná o *Absolutno anonymní a neosobní*, jehož přítomnost v našem životě nepředstavuje *nic významného* a hlavně *nic závazného*. Ani tento názor však není tak bezproblémový, jak by se mohl na první pohled jevit. Absolutno musí být a musí být činné *primárně ne ohledně něčeho jiného od sebe, nýbrž jen ohledně sebe samotného*. Jinak by opět nastal *jeho autodestruktivní kolaps* spočívající v jeho bytostném vztažení mimo sebe a tedy v popření jeho nezávislosti na jiném od sebe.

Když k těmto úvahám přidáme poznatek, že Absolutno *nemůže být hmotné* právě kvůli své nezávislosti (hmota je bez změny-transformace nemyslitelná a každá změna implikuje kauzální závislost), vychází nám z toho, že nehmotná činnost Absolutna je *obrácena do Něj samotného*, a že jde tedy o *sebe-reflexi*, s níž máme zkušenost z našeho vlastního lidského života. Nehmotná sebe-reflexe je totožná se stavem *sebe-vědomí*. Přítomnost *Absolutní Sebe-Vědomé Bytosti* ve světě a v našich soukromých životech už ale není něčím, co by se dalo odbýt poznámkou o její bezvýznamnosti a nezávaznosti.

K zajištění výše předloženého stanoviska by bylo nepochybně potřeba *rozvinout důslednější filozofickou argumentaci*, kterou tento krátký text nehodláme přetěžovat. I přesto však může působit jako *myšlenkový stimul*, pod jehož vlivem lze zaujmout zdravější postoj k často zdůrazňovanému fenoménu vědomí nepřítomnosti Boha v našem západním světě. Jak bylo v hrubých rysech naznačeno, cesta z tohoto stavu soudobého vědomí vede zřejmě *přes zdůvodněné uvědomění si falešnosti takového vědomí*.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/o-nepřítomnosti-boha-ve-svete/>